

Dr. Fr. Cinek:

Rozvrat církve československe

Vnitřní zmatky, spory a boje, jež už pátý měsíc zmítají církví československou, těžce ji diskreditují. Co vidět od podzimu loňského roku v táboře svářících se bratří, je čirým výsměchem na zvučná hesla, jimiž nové hnutí své nábožensko-obrodné poslání proklamovalo. To není svoboda svědomí a náboženského přesvědčení, to není úsilí naplnit se duchem Kristovým, to není bratrství, to není jednota křesťanské lásky — nýbrž pustý boj směrů proti směrům, osob proti osobám, boj, ve kterém se svářící navzájem kaceřují, tupí, hanobí a všemi zbraněmi ubíjejí. Od vydání čs. katechismu vykazuje „vývoj“ církve čs. samé protesty stran proti stranám, prudké spory mezi vůdčími činiteli, hádky, obviňování z úmyslného klamání, lži, podvodu, bezcharakternosti, proradnosti atd. Už i nejednoho opravdového stoupence nové církve, pokud není úplně jednostranně zaslepený, jímá nař

tím skličenost. Trpké žehráni, jež tu a tam proskakuje, obsahuje upřímné doznání bolestné pravdy. „Místo o křesťanském učení, slyšíme jen o nelásce, zášti a závisti; projednávají se osobní spory jednotlivců — tedy samé věci, jež s náboženstvím nemají vůbec co dělat. Hotový chaos jak v hlavách, tak i v údech — spory, hádky, všech křesťanů nedůstojná zášť a nenávisť jedněch k druhým.“ Tak čteme v „Našem směru“ č. 8. (časopisu na hájení pravosl. orientace v církvi čs.).

Svářící se strany a vůdčí osobnosti tupí se a kompromitují se velmi nepěkně.

Zvolený patriarcha Farský a jeho spolupracovníci zahrnuli v oficiálním listu církve čs. moravského bis. Gorazda obviněními z bezzásadnosti, zrady programu, zaprodávání duše církve čs. v cizí, otrocké jářmo, z rozkolnického rozbíjení jednoty a vůbec z jednání, „které nikdy nezodpoví“ („Čes. zápas“ č. 42. a 44.).

Kdysi tolik velebeného srbského bis. Dositeje, který svým prohlášením proti čs. katechismu dal na jevo, že nemůže patriarchu církve čs. považovati za pozitivního věřícího křesťana, zasypali výtkami dvojakosti, nepřímnosti a výpady svými donutili jej k útěku z Moravy. („Čes zápas“ č. 43.)

Vůdčí zastánce pravoslavného směru na Moravě, kteří postavili se za bis. Dositeje a jeho prohlášení, dle něhož katechismus čs. „stojí mimo půdu všech křesť. vyznání vůbec

a staví se proti nejhlavnějším zásadám křesťanským“, dr. Farský otevřeně obvinil z farizeismu a bezcharakternosti. („Čes. zápas“ č. 42.)

Na jeho hlavu i na jeho tábor nahrnuly se však z řad bratří pravoslavně orientovaných výtky a obvinění ještě horší. Dr. Farský a jeho spolupracovníci dopustili se svým odbojem proti pravosl. orientaci „nedopustitelného hříchu“ — „herostratismu“, před nímž loni varoval bis. Gorazd. Oni mají na tom vinu, že církev českoslov. v očích pravoslavného světa „uvalila na sebe potupu proradnosti“, pro níž nezasluhuje, než „aby se od ní s hnusem odvrátili všichni čestní lidé. („Za pravdou“ č. 8. II.)

Theologický pomocník bis. Gorazda, dr. Kopal-Stěhule, docent evang. Husovy fakulty, veřejně obvinil patriarchu církve čs. z klamání veřejnosti; otevřeně označil jej za odpovědná „za rozklad, který v církev čsl. vnesl“ i za jednání, které v Srbsku „poškodilo české jméno jako národa věrolomného“. („Nár. demokracie“ číslo 265. m. r.)

Dr. Farský zase prohlásil, že vážností pravoslavi v církvi čs. otrásl dr. Kopal-Stěhule a bis. Gorazd. Průbojníky pravoslavné myšlenky nazval „obskurními individui“, kteří pracují „intriakami a kle-

py, aranžovanými puči a organizovanou desorganisací“. („Čes. zápas“ č. 48.)

Několik rad starších uprostřed tábora českého postavilo se otevřeně proti patriarchovi Farskému a obvinilo jej i ústřední vedení církve čes. z vědomého klamání lidu pod rouškou křesťanství. („Nár. listy“ ze dne 5. listopadu 1922.)

Patriarcha je za to dne 6. listopadu 1922 ze svazku církve vyboceval („Čes. zápas“ č. 45.) a zahájil proti nim v oficiálním listě vyhlazovací boj. Barbarství polemik jistých rvavých hlasatelů čistého křesťanství bylo v tomto zápasu vrcholně vystupňováno. „Morová hliža“, „Jidáši“, „podlí charakterové“ — jež bude tížit „Kainovo znamení“ a „pálit žold (dinarů) za mrzkou práci“, zločinní, zbabělí, špinící, spousty jedu chrlící — toť několik letmých nadávek z nekřesťanských polemik, v nichž ofic. list snažil se utlouci bratry, kteří se odvážili nesouhlasit s dr. Farským a jeho táborem. Poslední argument, se kterým vytáhl „Čes. zápas“ na odbojné bratry na Smíchově, bylo úsečné poukázání, že stále ještě nad některými oposičníky „visí možnost trestního oznámení pro defraudaci (8000 Kč)“ která se stala za jejich členství v bývalé radě starších. („Čes. zápas“ č. 48.)

Přes všechno však úsilí patriarcha Farský těchto odbojníků nezdoval. Spojili se s nimi i jiní zastánci pravoslavné orientace,

nesouhlasící s Farským, a za hlavní opory dra Kopala-Stěhule vydávají časopis „Náš směr“ (od 19. ledna 1923 „Pravoslavný směr“ — list pro hájení pravosl. orientace v církvi československé), v němž otevřeně a bezohledně přibíjejí na pranýř vše, co by jiné časopisy církve čes. (hlavně olomucký časopis „Za pravdou“) rády před veřejností posl. dobu maskovaly. Velmi je zesílil radikální „převrat“ v Olomouci, způsobený řed. Polešovským a prof. Hrdličkou za nepřítomnosti Gorazdovy. Po návratu bis. Gorazda, jehož jedini nadšeně uvítali, objevuje se v jejich řadách redivivus — Zahradník-Brodský.

Výtky, jimiž zahrnuje „Náš (pravoslavný) směr“ patriarchu Farského, jsou hrozny. Okázale prohlašují jej za lháře a výslovně vyzývají „prolhaného patriarchu“, aby jim dal příležitost, „by pravdivost svých tvrzení mohli před soudem dokázat“. („Prav. směr“ č. 12-13.)

Jak charakterizují patriarchu Farského i jeho nejbližší okolí, je zdrcující. Aspoň jednu ukázkou. V 3. čísle „Našeho směru“ piší: „Dr. Farský opanoval církev československou a vede ji ke zkáze. On to dobře ví, on musí oceňovati dosah svého jednání, ale pro něho je prospěch či úpadek církve vedlejší, protože jemu vždy šlo a dosud jde o jeho vlastní osobu. Nemohlo býti osudnějšího činu, než když br. Zahradník-Brodský navrhl, aby byl zavolán místo dra Kováře do minis-

terstva. Tehdy už měl z jeho zápasu o arciděkanství plzeňské, o něž se s nynějším arciděkanem Havelkou ucházel, seznati, že jde o povahu na výsost ctižádostivou, ve svých zbraních nevybíravou a jdoucí — jak rád dr. Farský o sobě říká — přes mrtvolu k cíli. Jemu bylo cílem dosažení vysoké hodnosti, on chtěl blýsknouti se před světem jako novodobý veliký reformátor a za touto metou šel způsobem až cynickým. Ti, kdož od počátku všímali si událostí v církvi, přesvědčili se, že mu nejde o reformaci v duchu českém či slovanském, ale o ukojení bezmezné ctižádosti ilustrované nyní nejlépe tím, že si dává říkati biskup — patriarcha, ačkoliv musí věděti, že obé je lež.

Že bude zlým duchem, věděli jsme my, kteří jsme ho dříve znali. Napřed byl klerikálním bojovníkem a redaktorem klerikálního časopisu. Když viděl, že v té frontě by žádné vysoké hodnosti nedosáhl a blížilo se uprázdňení plzeňského arciděkanství, předsedal a stal se národním demokratem. Je jistě příznačné, že národní demokracie, která má vysloveně slovanský program, může nečinně přihlížeti k tomu, jak její člen rozbíjí duchovní bratrství slovanské a zatahuje český lid ke germánské reformaci. Dnes za pomoci dra Farského nabývá v církvi československé vrch jiná politická strana, ačkoliv bylo dáno v čelo církve československé heslo: odpolitování náboženství.

Metodou všem klerikálním ctižádostivcům známou staral se dr. Farský, aby odstranil každého, kdo by mu v jeho velikášství překážel. Tak odstranil br. Zahradníka-Brodského, na něhož si zjednal konfidenta Špačka. Věděl, že br. Zahradník nesnese sprostoty, se kterou s ním bylo jednáno, a dobře hádal. Odešel opravdu jediný, kdo mu dovedl čeliti, odešel k velké škodě zdárného vývoje církve naší, ale ovšem ku prospěchu spisovatelstva a žurnalistiky, pro něž koná nyní neocenitelné služby.

Když se zbavil br. Zahradníka, potřeboval ještě odstraniti br. Jandu. Co tento dobrý muž od něho zkusil, vědí jeho přátelé a ví to jeho choť, které krátce před smrtí uložil, aby vyřídila, že si nepřeje, aby dr. Farský se jeho pohřbu účastnil. Uštvál ho v pravém smyslu slova, nic nedbaje jeho chatrného zdraví a jeho obětí, které přestoupením přinesl.

Teď se českému samozvanci-papeži, jak je právem nazýván, lehčeji pracovalo. Měl dobré přátele, konfidenta Špačka a žižkovského Šlapáka. Tito dva podaření reformátoři pracovali v duchu svého velitele a odstřelovali každého, kdo by byl jen trochu nebezpečný.

Abys se mu dilo dařilo, sehnal několik pánů profesorů, kteří dobře nevěděli, mají-li býti věřícími nebo nevěrci. Pan prof. Kalous v Příbrami, pan prof. Kostlivý v Táboře, pan prof. Šimeček v Budějovicích a ještě asi 2—3

páni pochopili, že dr. Farský je vhodnou osobností, aby vytvořil společnost, která si říká, že je náboženská, ale neohlíží se na Krista a jeho učení. Prof. Kalous dal se dokonce na kněze vysvětliti, slzel při svém svěcení, ale záhy ukázal, že je věrným stoupencem svého pána. Tito pánové začali svou činnost podrýváním vši náboženské autority a hlavně tím, že se zmocnili veřejného mínění v církvi.“

Toť portrét Farského a jeho okolí — od vlastních bratrů!

Dále osvětluji nemilosrdně situaci v Olomouci. Přibíjejí na pranýř „diktátory, kteří ovládají list („Za pravdou“) a lid vědomě klamou“ — řed. Polešovského a prof. Hrdličky. Staví do pravého světla „zradu“, již tito pánové na bis. Gorazdu a jeho programu se dopustili, jakož i jednání diecéšního shromáždění, o němž nepravdivé zprávy na matení lidu byly vydány. Bezohledně ukazují na „úžasně fixlovaní a matení lidu“ i na násilí, jímž zmocnili se časopisu Gorazdova. „Pod kárábáčem“ těchto diktátorů píše se prý v čas. „Za pravdou“ proti Gorazdovi, bez ohledu na odpovědného redaktora. Doslovně prohlašují: „Redaktor Leixner musí příležitostně vysvětliti a vysvětlí, jak se stalo, že časopis „Za pravdou“ přestal jíti za pravdou a utíkal za budhismem, kořil se Mohamedovi, mátl čtenáře skresleným líčením situace a jménem

„čistého náboženství“ a „pokrokového křesťanství“ vyšinoval hnutí z křesťanských kolejí.“ („Náš směr“ č. 4.)

Ostre tépou též prof. Spisara, „který od té doby, co bis. Gorazd odejel, stal se horlivým dopisovatelem „Za pravdou“.“ „Aby českobratrskou veřejnost získal, v čísle 51. bijedonaší pravoslavné orientace hlava nehlava. Nepravdivým a cynickým způsobem odkopává pravoslaví. — Připouští, že nic nevíz toho, co bylo jednáno o naší pravosl. orientaci, ale ovšem odsuzuje ji a českým bratrům velmi pokorně nabízí, aby si naši církev vzali, ovšem i s tím spleteným chaosem náboženských nesmyslů.“ I on je jedním z diktátorů „kteří ovládají list, lid vědomě klamou a těší ho, do jaké tmy by pravoslavnou orientací přišel“. („Náš směr“ č. 7.)

Daleko by vedlo citovati obšírněji, kterak bratři své vlastní bratry demaskují. Jen ještě jednu maličkost, která vydává za mnoho. V 8. čísle „Našeho směru“ doznává se otevřeně: „Jsou bratři, kteří nevěří vůbec v zpřítomnění a přec zpřítomňují — nevěří v Boha-člověka a přece o něm jako takovém mluví. Ba jsou i takoví, kteří nevěří v život věčný a přece jím svůj lid utěšují. Běda jim, až je lid prohlédne!“ To je úsudek bratři

o bratřích ! (Když to prohlásil před nějakou dobou katolický kněz v přednášce, byl by býval málem doslovně rozsápán.)

To je více než kvašení a krystalisace. —

Chápeme hořká slova „Pravoslavného směru“ (č. 12.—13.) „**Přítomný stav v českoslov. církvi naplňuje právě ty nejlepší její členy hlubokou lítostí, ano zoufalostí.**“

*

Stoupenci pravoslavné orientace, seskupení kol „Pravoslavného směru“ prohlašují, že návratem bis. Gorazda dostupuje krise v církvi čs. vrcholu a spěje k neodvratnému řešení. Blíží se chvíle rozštěpení a zápasu. Je pouze zapotřebí „znamení vůdcova, ku započetí rozhodující bitvy“. („Pravoslavný směr“ č. 11.) Tedy konec jednoty církve čsl! Pánové se už neohlížejí, budou-li to morální Lipany. Bitva je prý nutná. Jedině jí „můžeme zachrániti aspoň část církve čs. její vlastní poslání, jež ve většině církve, vedené Farským, čím dál tím více mizí“.

Boj prý ukáže svým výsledkem, „že odstěpencem od celku není Gorazd, nýbrž volnomyšlenkářství Farského a spol.“

„Ovšem, prvé pohyby a přesuny boje budou uváděti v pochybnosti mnohých, kdo nevidí jasně. Pro prvý okamžik jest Gorazdovi

počítati především na vlastní diecési, a tu možno, že i ne na celou, že zrada Polešovského a Hrdličky pro nějaký čas bude působiti též zde rozkladně, v Čechách pak na několik obcí a řady jednotlivců, jež bude mu teprve zorganizovati. Ale to není ještě všechno. Jakým způsobem bude Gorazdovi možno zabezpečiti tuto svou práci? Možno si mysliti, že poměry v čsl. církvi vytváří se tak, že řada obcí a duchovních budou se přidržovati dogmatu Pravoslavného pod vedením Gorazdovým, druhá toho pak, co jí předpíše Farský, a obě že budou spolu tichomírně žít? Strpí Farský takový stát ve státě, církev v církvi? Posavadní suspense nepohodlných duchovních, rozhánění nepohodlných rad starších a dovolávání se státní pomoci vůči nim ukazují cestu, kudy půjde dr. Farský, zvláště až všechny obce budou schváleny a též obě rady diecéšní v Čechách a ústřední rada schválením stanou se skutečnými institucemi veřejnoprávními. Potom nastoupí pomocí U. R. a sněmu, na němž bude míti většinu Farský, proti Gorazdovi, jako biskupu moravskému, cestu církevně-instanční, jejíž exekuci bude prováděti stát.

Via facti, pouhým neuznáváním jednoho druhým, nemohou tedy oba sobě protichůdné směry v církvi jediné žiti, pouze vlastní jurisdikce dává jednomukaždému záruku, že vlastní jeho směr nebude potřen. Avšak možno míti naději, že směr Gorazdův zvítězí v

církvi na váze, t. j. na sněmu? Jedině takové vítězství najednou, votum sněmu pro něho, zabezpečilo by jej. Mysleti, že Farský bude vyčkávat, až bude Gorazd postupně dobývatí jedné posice za druhou, že dojde tak ústřední rady a většiny na sněmu a ponáhlym bojem získá církev? Možno mysliti, že Farský bude vyčkávatí své konečné záhuby? Že Farský nepoužije při prvném pokusu Gorazdově svoji posice *beati possidentis*? Nezaopatřiti se tedy před počátkem boje vlastní jurisdikcí, znamenalo by pro Gorazda ztratiti vše.

Vyskytl se nápad, aby tuto jurisdikci opatřil Gorazdovi — stát. Ten prý má rozhodnouti, který z obou směrů odpovídá ústavě círk. čs. (§ 1), ten pak, jenž takovým bude nalezen, prohlásiti pravým mluvčím čs. círk. a dáti mu do ruky všechny instituce. Stát si má k tomu konci povolati sbor expertů-theologů. Nápad taký je prý lehkomyšlný a nutno jej odsouditi. „Že čs. stát nebude se pouštět do theologických rozepří pro pohodlí těch, kdo by rádi sedli k hotovému, je na bíledni. Ostatně, i kdyby tak chtěl stát učiniti, a bylo vidno, kam se jeho vázky kloní, může Farský prostě na sněmu dát odhlasovati změnu choulostivého § 1 ústavy a odejmouti vsahování státu veškerou půdu. Není tedy nutno obíratí se vážně takovými fantasiemi, leda pokud působily desorientaci v našich vlastních řadách a umenšily v nich pocit od-

povědnosti a odvahu podnikavosti — pokud působily demoralisujícím způsobem.

A toto vědomí odpovědnosti a soběstačnosti je prvou podmínkou těch, kdo chtějí náboženského hnutí, vzniklé pod jménem čs. církve, alespoň z části zachrániti ve směřu pozitivně křesťanském a pravoslavném. Jim jest si uvědomiti, že v církvi čs., státem uznané a drem Farským ovládané, jsou dnes menšinou a že, chtěli směr svůj zachrániti před povlovným drobením a úplným zánikem, jest jim organisovati jej, a to cestou práva, t. j. založením prozatím jakoby nové, samostatné organisace církevní.

To jest těm, kdo nechtí dále přihlížeti, jak dr. Farský promrhává dědictví jemu svěřené, kdo se nechtí podrobiti jeho jurisdikci, **nezbývá, nežli vyjítí prozatím z této církve, jako místa záhuby, a založiti církev samostatnou.**“

Mnohým prý to jistě přijde za těžko. Ale je proto nutno. „Ústup je to pouze strategický a dočasný; — teprve získáním nové právní formy a organisováním se, zachráněním všech pravoslavně smýšlejících v čsl. církvi před roztáním a zánikem — bude možno zřídití nástroj k opětnému dobytí původní čsl. církve.

Boje prý se netřeba báti, třebaš Farský má

dnes na své straně velikou většinu. Farský nezvítězí; „zůstane záním na konec pouze volnomyšlenkářská skupina, povíce polo inteligentní.“ „Opravdové duše budou se čím dále tím více straniti jeho směru, vidouce náboženskou prázdnotu, opravdoví katoličtí duchovní, vidouce rozvrat v jeho stránce, nebudou se již přidávati k němu. Už dnes je uněho cíelný nedostatek duchovních (as 40 duchovních se nedostává), a ten poroste. Opravdové částilidy, nejsouce duchovně opatřeny, budou čím dále nespokojenější. Rozvrat poroste.“

Nutno tedy udeřit útokem, „Gorazd bude Gedeonem.“ Kdo se boje bojí, „nechť zůstane pod diktátem volnomyšlenkářské záplavy v čs. církvi.“ („Pravoslavný směr“ č. 11.)

Tak tedy — boj! Nový náboženský boj, boj bratří proti bratřím, boj, jenž bude daleko horším předchozích, boj, jehož pozitivní výsledky jsou žalostně problematické. Nové Lipany. —

To jsou konce církve československé.

*

Poslední číslo „Pravosl. směru“ (14.—15.) přináší článek „Historický okamžik

v životě církve československé“ z pera jakéhosi anonyma, o němž praví redakce, že stojí mimo církev čsl., ale je „významnou osobností“.

„Významný“ anonym konstatuje zoufalou situaci církve čsl. Je mu „nesmírně líto celého hnutí ČČS, že bylo zavedeno na scestí“. Zapřisahá vedoucí pražské činitele a dává poslední záchrannou radu:

„Jedinou záchranou by v posledním okamžiku mohlo ještě býti, kdyby dr. Farský odhodlal s rychlým veliké osobní obětí vzdal se veškeré veřejné činnosti v ČČS., ustoupil úplně a upřímně do ústraní a veřejn. projevem vyzval celou církev, aby opustila scestí, na němž se ocitla, a aby sdrem Farským šlido ústraní i všichni ti, kteří se pro „Československý katechismus“ příliš angažovali.“ — —

„Nestane-li se to, nezůstane církev československá nic, než aby rychle zlikvidovala veškeré pokusy o systém episkopální, aby se prohlásila pro systém presbyterní, odstranila kněžství a orientovala se protestantsky. Dosaďadní obojakost uvrhne církev českosl. v nejbližší už době ještě do větších nesnáz než v ja-

kých se už nyní ocitá, a následky budou velmi smutné, ba tragické.“ — —

Redakce „Pravoslavného směru“ prohlašuje lakonicky, že od uveřejněného článku „významného“ anonyma neočekává žádného výsledku. Samozřejmě!

Zvláštní otisk z „Našince“

Náklad „Našince“ — Tisk Arcib. kniž- a kamenotiskárny v Olomouci